

14 000 Herodeksen surmauttaman pyhän

lapsimarttyyrin muisto

Viattomien lasten päivä

29.12.

Viattomien lasten päivä

Matteuksen evankeliumissa (luku 2) kerrotaan idän tietäjien vierailusta ensin Jerusalemissa kuningas Herodeksen luona ja sitten Betlehemissä Kristuksen luona. Kuningas Herodes vaati tietäjiä palaamaan Jerusalemiin, kertoakseen Betlehemissä syntyneen kuninkaan olinpaikan, mutta tietäjät saivat unessa ilmoituksen Herodeksen pahoista aikeista, ja palasivat eri tietä kotiinsa. Tämän johdosta Herodes lähetti sotilaansa Betlehemiin, käskynään tappaa kaikki kaksivuotiaat ja sitä nuoremmat poikalapset.

Kristus säästyi Herodeksen joukkomurhalta:

Tietäjien lähdettyä Herran enkeli ilmestyi unessa Joosefille ja sanoi: »Nouse, ota lapsi ja hänen äitinsä mukaasi ja pakene Egyptiin. Pysy siellä, kunnes käsken sinun palata. Herodes aikoo etsiä lapsen käsiinsä ja surmata hänet.» Joosef heräsi unestaan, otti heti yöllä mukaansa lapsen ja hänen äitinsä ja lähti kulkemaan kohti Egyptiä. Siellä hän pysytteli Herodeksen kuolemaan asti. Näin kävi toteen, mitä Herra oli profeetan suulla ilmoittanut: »Egyptistä minä kutsuin poikani.»
(Matt. 2:13–15)

Perimätiedon mukaan Kristus, Jumalansynnyttäjä, Joosef Kihlaaja ja Herran veli Jaakob viettivät kolme vuotta Egyptissä pakolaisina. Tämän jälkeen he palasivat Palestiinaan, mutta asettuivat kauas Jerusalemista, Galilean Nasaretiin. Kristus on ollut tällöin korkeintaan viisivuotias.

Herodeksen surmauttamat 14 000 lapsimarttyyria – Ortodoksi.net

Juhla sijoittuu Kristuksen syntymän juhla-aikaan.

Roomalaiskatolinen kirkko viettää Betlehemin lapsimarttyyrien muistoa päivää aikaisemmin, 28.12. Tällöin on myös suomalaisen kalenterin mukaan viattomien lasten päivä. Kyseessä on ollut neljäs joulupäivä, jolloin on palattu arkisiin askareihin. Juhlaa on kuitenkin kunnioitettu välttämällä kaikkein raskaimpia ulkotöitä.

Englanniksi juhlan nimi on Childermas, lastenmessu.

Joissakin katolisissa maissa on lastenmessuna harjoitettu roolipelejä, joissa lapset ovat päässeet päiväksi päättäviin ja johtaviin asemiin. Perinne juontaa juurensa roomalaiseen Saturnalia-juhlaan, johon kuuluivat roolinvaihtoleikit. Myös kepposet ja pilat kuuluvat viattomien lasten päivään. (Saturnalian perinteet ovat siirtyneet kristinuskon myötä Kristuksen syntymän juhlaan, uuteen vuoteen, Kristuksen kasteen juhlaan ja laskiaiseen.)

Kotonakin voi viattomien lasten päivää viettää antamalla lasten päättää mitä syödään ja mitä hauskaa tehdään yhdessä!

Kuva: Flickr/ Lawrence OP

Miksi kirkko juhlii lastenmurhaa?

Juhliva kirkko iloitsee aina. Kristillinen käsitys ilosta ei ole hilpeyttä tai hyvää mieltä, vaan se on uskoa ylösnousemukseen ja toivoa silloinkin, kun kaikki on menetetty. Kristillinen ilo on rauhaa, jonka voi antaa vain Kristus. Juhliessaan traagisiakin tapahtumia kirkko itse asiassa aina juhlii ylösnousemusta!

Minä jätän teille rauhan. Oman rauhani minä annan teille, en sellaista jonka maailma antaa. Olkaa rohkeat, älkää vaipuko epätoivoon. (Joh. 14:27)

Rukous lasten puolesta – Ortodoksi.net

Rukous lasten puolesta Herralle – Ortodoksi.net

Rukous lasten puolesta Jumalanäidille – Ortodoksi.net

Pyhien viattomien lasten ikoni – Ortodoksi.net

Lasten viattomuus on siten merkki aivan erityisestä pyhyydestä, merkki Jumalan valtakunnan elämästä keskuudessamme, ja tällaisena sen tulee olla kirkon jatkuvan huolenpidon ja tarkkaavaisuuden kohteena. Lasten suojeleminen ja hoiva on minkä tahansa yhteiskunnan perustavin ja oleellisin mittari sen sitoutumisesta hyvyyteen.

Kirkko on myös kutsuttu suojelemaan lapsia ympäri maailmaa, lapsia, jotka yhä kärsivät – aikamme parantuneista lapsikuolleisuusluvuista ja sairauksien vähenemisestä huolimatta – sodasta, orjuudesta, hylätyksi tulemisesta, lapsityöstä, ja erityisesti nuorten tyttöjen tapauksissa järjestetyistä avioliitoista, usein lapsimorsiamien roolissa. Niin kauan kuin tällaisia olosuhteita on missään maapallolla, kirkko ei voi hellittää työtään niiden lopettamiseksi, vedoten hallituksiin ja viranomaisiin, jakaen avustuksia, edistäen adoptiomahdollisuuksia ja ylipäänsä edustaen näitä pienokaisia. On myös kirkon vastuulla työskennellä lasten olojen parantamiseksi kaikkialla, missä ei ole saatavilla riittävästi puhdasta vettä, asianmukaisia terveyspalveluita, rokotteita ja muita perustavia välttämättömyyksiä. Lisäksi kirkon on aina ja toistuvasti tehtävä jokaiselle lapselle selväksi, että Jumala tuntee heidät ja rakastaa heitä, ja kirkon on aivan välttämättä juhlistettava lapsuuteen kuuluvia poikkeuksellisia armolahjoja: spontaania iloa, uteliaisuutta, mielikuvitusta ja luottamusta. Juuri näissä luonnollisissa, lapsille annetuissa asioissa aikuisten tulisi, kuten Kristus opetti, seurata lasten esimerkkiä: ”Se, joka nöyrtyy tämän lapsen kaltaiseksi, on suurin taivasten valtakunnassa.” (Matt. 18:4)

Maailman elämän edestä, § 16

Pakolaisuus

Filoksenia, suomeksi vieraanvaraisuus tai muukalaisrakkaus, on aivan keskeinen kristillinen hyve. Kristus itse perheinen eli pakolaisena vieraalla maalla. Pyhät kirjoitukset eivät jätä tulkinnanvaraa sille, miten kristityn tulee suhtautua muualta tulleisiin.

Jumalan käskyt kansalleen:

Älä tee muukalaiselle vääryyttä äläkä riistä häntä, sillä olet itsekin ollut muukalaisena Egyptissä. (2. Moos. 22:20)

Kohdelkaa joukossanne asuvia siirtolaisia ikään kuin he olisivat heimolaisianne ja rakastakaa heitä kuin itseänne, sillä te olette itsekin olleet muukalaisina Egyptissä. Minä olen Herra, teidän Jumalanne. (3. Moos. 19:34)

Samoin tulee myös teidän rakastaa muukalaista; olettehan itsekin olleet muukalaisina Egyptissä. (5. Moos. 10:19)

Profeettojen varoitukset:

Avaa sinä suusi hiljaisten puolesta, hanki oikeutta syrjityille. Avaa suusi ja anna oikea tuomio, aja kurjan ja köyhän asiaa. (Sananl. 31:8–9)

Opetelkaa tekemään hyvää, tavoitelkaa oikeudenmukaisuutta, puolustakaa sorrettua, hankkikaa orvolle oikeus, ajakaa lesken asiaa. (Jes. 1:17)

Tehkää, mitä oikeus ja vanhurskaus vaativat! Pelastakaa riistetty riistäjän käsistä. Älkää sortako muukalaisia, orpoja ja leskiä, älkää tehkö vääryyttä kenellekään. Älkää vuodattako tässä maassa viattomien ihmisten verta. (Jer. 22:3)

Pyhät apostolit neuvovat kristittyjä:

Älkää unohtako osoittaa vieraanvaraisuutta, sillä jotkut ovat yösijan antaessaan tulleet majoittaneeksi enkeleitä. (Hepr. 13:2)

Auttakaa puutteessa olevia pyhiä, osoittakaa vieraanvaraisuutta. (Room. 12:13)

Jos veljenne tai sisarenne ovat vailla vaatteita ja jokapäiväistä ravintoa, niin turha teidän on sanoa: »Menkää rauhassa, pitäkää itsenne lämpimänä ja syökää hyvin», jos ette anna heille mitä he elääkseen tarvitsevat. (Jaak: 2:15–16)

Kehotan ennen kaikkea anomaan, rukoilemaan, pitämään esirukouksia ja kiittämään kaikkien ihmisten puolesta, (- -) (1. Tim. 2:1)

Jumala on muukalaisten suojelija:

(- -) hän suojelee muukalaisia ja tukee leskiä ja orpoja, mutta jumalattomien tien hän tekee mutkaiseksi. (Ps. 146:9)

Kristityt ovat itsekin muukalaisia maan päällä:

Minä olen muukalainen maan päällä. Älä salaa minulta käskyjäsi. (Ps. 119:19)

Rakkaat ystävät, te jotka asutte muukalaisina vieraassa maassa. Minä kehotan teitä pysymään erossa tämän maailman himoista, jotka sotivat sielua vastaan. (1. Piet. 2:11)

Kristus itse samaistaa itsensä puutteenalaiseen:

Minun oli nälkä, ja te annoitte minulle ruokaa. Minun oli jano, ja te annoitte minulle juotavaa. Minä olin koditon, ja te otitte minut luoksenne. (Matt. 25:35)

Kristuksen käsky:

Minä annan teille uuden käskyn: rakastakaa toisianne! Niin kuin minä olen rakastanut teitä, rakastakaa tekin toinen toistanne. (Joh. 13:34)

Rukous pakolaisten puolesta – Ortodoksi.net
Isä Heikki Huttunen ja TM Maria Mountraki – Pyhän perheen pakomatka Egyptiin

Kuva: Wikimedia Commons/ Petar Milošević

Gentile da Fabriano, Pako Egyptiin (1423), Uffizin galleria

Egyptiin paon muisto – Ortodoksi.net

Maailman elämän edestä

Vuonna 2020 julkaistu dokumentti Maailman elämän edestä käsittelee erilaisia yhteiskunnallisia kysymyksiä ortodoksisen perinteen pohjalta. Näin dokumentti ottaa kantaa pakolaisuuteen (§ 67):

Ortodoksinen kirkko tulkitsee pakosta liikkeelle lähteneiden kansojen ahdinkoa yksiselitteisenä jumalallisena kutsuna rakkauteen, oikeudenmukaisuuteen, palveluun, armoon ja loppumattomaan anteliaisuuteen. Kirkon absoluuttinen velvollisuus puolustaa siirtolaisten, pakolaisten ja turvanpaikanhakijoiden ihmisarvoa ja ajaa heidän asiaansa ilmaistiin selkeästi Suuren ja Pyhän Synodin paimenkirjeessä: ”Nykyinen yhä voimistuva, poliittisista, taloudellisista ja ekologista syistä johtuva, pakolais- ja maahanmuuttokriisi on maailman huomion keskipisteenä. Ortodoksinen kirkko on aina kohdellut, ja tulee kohtelemaan, niitä, jotka ovat vainottuja, vaarassa ja tarpeessa Herran sanojen pohjalta: ’Minun oli nälkä, ja te annoitte minulle ruokaa. Minun oli jano, ja te annoitte minulle juotavaa. Minä olin koditon, ja te otitte minut luoksenne. Minä olin alasti, ja te vaatetitte minut. Minä olin sairas, ja te kävitte minua katsomassa. Minä olin vankilassa, ja te tulitte minun luokseni. […] Totisesti: kaiken, minkä te olette tehneet yhdelle näistä vähäisimmistä veljistäni, sen te olette tehneet minulle.’ (Matt. 25:35-36, 40)

Kirkko on historiansa aikana aina asettunut ’työn ja kuormien uuvuttamien’ (Matt. 11:28) puolelle. Kirkon filantrooppinen työ ei ole koskaan rajoittunut vain kärsivien välittömien tarpeiden tyydyttämiseen, vaan on samalla pyrkinyt pureutumaan ongelmiin johtaneisiin yhteiskunnallisiin syihin. Kirkon ’palvelutyö’ (Ef. 4:12) on yleisesti tunnustettua. Vetoamme siten ennen muuta heihin, jotka kykenevät vaikuttamaan pakolaiskriisin johtaneisiin syihin ja niiden poistamiseen, ottamaan tarpeelliset poliittiset askeleet. Kutsumme siviiliviranomaisia, ortodoksisia kristittyjä ja muita niiden maiden kansalaisia, jotka ovat ottaneet pakolaisia vastaan ja joista turvapaikkaa yhä haetaan, suomaan omasta vähästäänkin pakolaisille kaiken mahdollisen apunsa.” Näin kirkko kiittää niitä valtioita, jotka ovat ottaneet vastaan siirtolaisia ja pakolaisia sekä suoneet turvapaikan sitä tarvitseville. Lisäksi **kirkko muistuttaa kaikkia kristittyjä, että tällainen vieraanvaraisuus on raamatullinen käsky, joka ylittää maailmallisten hallintojen intressit**.

Moderni kansallisvaltio ei ole pyhä instituutio, vaikka se voikin ajoittain palvella oikeudenmukaisuutta, tasa-arvoa ja rauhaa. **Maiden väliset rajatkaan eivät ole muuta kuin historian oikkuja ja laillisten konventioiden tulosta. Niilläkin saattaa olla ajoittain oma hyödyllinen tehtävänsä, mutta itsessään ne eivät muodosta moraalista tai hengellistä arvoa, joilla voisi oikeuttaa oma Jumalan meille erityisesti antamien pyhien velvollisuuksien laiminlyöntiä**. Omana aikanamme olemme saaneet todistaa eräiden eurooppalaisten hallitusten ja lukuisten ideologioiden pyrkimystä puolustaa ”kristillistä Eurooppaa” sulkemalla rajat kokonaan, edistämään nationalistisia tai rasistisia ideoita ja hylkäämään monilla muilla tavoilla itse Kristuksen sanat. Olemme nähneet paikallisten ihmisten keskuuteen lietsottua paniikkia Euroopassa, Australiassa ja Amerikan mantereilla. Yhdysvalloissa, yhdessä historian mahtavimmasta ja varakkaimmista valtioista, olemme nähneet poliittisten johtajien paitsi lietsovan pelkoa ja vihaa turvanpaikanhakijoita ja köyhiä maahanmuuttajia vastaan, niin myös jopa heidän terrorisoimistaan riistämällä lapsia vanhemmiltaan, rikkoen perheitä, piinaamalla sekä vanhempia että lapsia sulkemalla heitä leireihin määrittelemättömäksi ajaksi, kieltämällä turvapaikanhakijoilta

asianmukaiset hakuprosessit, halveksumalla heitä ja levittämällä turvapaikanhakijoista valheellista kuvaa, asettamalla sotilasvoimia eteläiselle rajalle uhkaamaan ja pelottelemaan aseistamattomia maahanmuuttajia, käyttämällä turvanpaikanhakijoita kohtaan rasistista ja nationalistista retoriikkaa poliittisen edun nimissä ja niin edelleen. Kaikki nämä toimet ovat hyökkäyksiä armeliaisuutta etsivissä ihmisissä olevaa Jumalan kuvaa vastaan. Ne ovat rikoksia Pyhää Henkeä kohtaan. Ortodoksinen kirkko hylkää Kristuksen nimessä nämä toimet ja vaatii niihin syyllistyneiltä katumusta ja kääntymystä kohti oikeudenmukaisuuden ja rakkauden palvelusta.

Pyhä perhe

Kristus vietti, paitsi varhaisen lapsuutensa, myös aikuisuutensa perheensä ympäröimänä. Kaikkein Pyhimmän Jumalansynnyttäjän lisäksi hänen perheeseensä kuuluivat kasvatti-isä, pyhä Joosef Kihlaaja ja tämän aikuiset lapset ja heidän lapsensa. Tädit, sedät ja serkut kuuluivat hekin sukuun: muun muassa pyhä Johannes Kastaja oli Kristuksen pikkuserkku. Kristuksen viimeinen maallinen huoli olikin nimenomaan perheasia. Ennen kuolemaansa Kristus varmisti, että hänen sisarenpoikansa huolehtisi hänen äidistään (Joh. 19:26–27).

Ortodoksinen kirkko muistelee Kristuksen syntymää seuraavana sunnuntaina pyhää Joosef Kihlaajaa, sekä Herran veljeä, apostoli Jaakobia. Molemmat olivat Kristuksen ja Jumalansynnyttäjän mukana Egyptissä pakolaisina. (Mikäli jälkijuhlan aikana ei ole sunnuntaita, muistellaan em. pyhiä yhdessä Jumalansynnyttäjän kanssa 26.12.)

Roomalaiskatolinen kirkko viettää 25.12.–1.1. välisenä sunnuntaina Pyhän Perheen juhlaa.

Kristillinen perhekäsitys

Kristillinen ihanneperhe on seurakunta, johon viitataankin joskus nimellä seurakuntaperhe. Seurakuntayhteisö sulkee sisäänsä kaiken sen moninaisuuden, mitä perhekin käsitteenä pitää sisällään. Kristillinen perhekäsitys ei ole koskaan ollut konventionaalinen, vaan se on sisältänyt kaikki moninaiset ihmisyhteisöt, jotka ovat kutsuneet itseään perheiksi. Se on aina sulkenut sisäänsä myös yksineläjät, lapsettomat, eronneet, sekä kaikki epämääräiset ja epäsovinnaisetkin perhejärjestelyt.

Kristillisessä kulttuurissa helposti muodostuu mielikuva ideaalista perheestä, ja tästä ideaalista tulee helposti idoli. Todellisuudessa perhemuodot ovat aina olleet moninaisia ja perheen käsitys on aina ollut joustava. On varottava menneisyyden nostalgisointia, mitä tule kristilliseen perhekäsitykseen, sillä tuo menneisyys on usein pelkkä fantasia.

On hyvä palauttaa mieleen, millaista moraalista rappiota monet Raamatun pyhät perheet edustaisivat meidän aikamme näkökulmasta. Jalkavaimot ja insesti edustavat tietenkin ääripäivä, mutta edes Kristuksen oma perhe ei ollut konventionaalinen. Hänen äitinsä oli tehnyt naimattomuuslupauksen ja hänen kasvatti-isällään oli useita aikuisia lapsia edellisestä liitosta. Perimätiedon mukaan Kristuksen vanhemmat eivät koskaan menneet naimisiin.

Kristillinen perheideaali on kyllä olemassa. Se on yhteisö, jossa ihminen – lapsi tai aikuinen – oppii rakastamaan. Biologinen side ei tällöin ole ratkaiseva. Tämän Kristus itse osoitti sanoessaan ”Se, joka tekee Jumalan tahdon, on minun veljeni ja sisareni ja äitini.” (Matt. 3:35) Kristillinen ideaali on myös, että rakkaus perheeseen viedään perheen ulkopuolellekin. Tämä on ollut radikaali ajatus esimerkiksi heimokulttuurissa. Kristityt kutsuvat toisiaan sisariksi ja veljiksi, ja kaikkia ihmisiä lähimmäisiksi.

Kuva: Pixabay/ Aktim

Seurakunnan lisäksi luostari edustaa kristillistä ideaalia perheestä.

Perhe-elämä askeesina

Perhe-elämä on askeettinen kilvoittelumuoto. Se on jatkuvaa itsensä kieltämistä ja toisten edestä uhrautumista. Hengellistä elämää ja perhe-elämää ei voi erottaa toisistaan, sillä hengellinen elämä pitää sisällään koko elämänpiirimme.

Perhe- elämällä kilvoittelumuotona on erilaisia muotoja. Joku elää yksin, toinen on perheensä ainoa ortodoksi. Lisäksi erilaisia perhekokoonpanoja on lukematon määrä.

Kaikki on kutsua pyhyyteen. Meidät on kutsuttu pyhittämään ne olosuhteet, joissa elämme. Perhe on seurakunnan ikoni, huolimatta siitä, mikä sen ulkoinen muoto on. Kodin askareet, toisista huolehtiminen ja suhtautumisemme meitä kaikkein lähimpänä oleviin ihmisiin – nämä usein muodostavat meidän kristillisen kilvoituksemme kivijalan.

Lastenkasvatus

Kodin uskonnonharjoittamisen tärkeys korostuu lastenkasvatuksessa. Perhe ja koti on se yksikkö, jossa lapsi saa ensikosketuksensa uskoon. Niiden kautta lapsi muodostaa käsityksensä uskosta, Jumalasta ja Kirkosta.

Perheen ja kodin tulisikin heijastaa kaikkea sitä, mitä haluamme lapselle välittää uskostamme ja mitä haluamme hänen omaksuvan. Kun kodissa on kunnioittava, hyväksyvä ja rakastava ilmapiiri, lapsi todennäköisesti omaksuu uskonkin myönteisenä.

Esimerkki on paras kristillinen kasvattaja. Kun koti on paikka, jossa pyydetään, annetaan ja saadaan anteeksi, kun kotona rukoillaan ja pyhitetään aikaa, lapsi omaksuu luontevasti kristillisen elämän suuntaviivat ja niiden ohella myös suuret kertomukset ja kirkon opetuksen.

Vanhempien rooli

Hyvin pienelle lapselle vanhemmat ovat ensikosketus Jumalaan ja hän todennäköisesti mieltää Kaikkivaltiaan paljolti vanhempiensa kautta. Vanhempien on hyvä olla tietoisia heille annetusta papillisesta vastuusta. On tärkeää huolehtia lasten uskontokasvatuksesta, mitä tulee rukouselämään ja opettamiseen. Kaikkein tärkeintä on kuitenkin se, miten vanhemmat opettavat lapsensa mieltämään ja omaksumaan kristilliset arvot. Omaksuuko lapsi uskon sääntöjen ja kieltojen kautta, vai kasvaako hän rakastamaan lähimmäistään niin kuin itseään. Vanhempien papillinne rooli ei ole ensisijaisesti liturginen ja katekeettinen, vaan pastoraalinen.

Katekeesi on elinikäsitä

Kristillinen katekeesi ei pääty kirkkoon liittämiseen, vaan monella tapaa se vasta alkaa siitä. Kirkon jäsenyys on elinikäistä oppimista. Kukaan ei yhden ihmiselämän aikana voi ottaa täysin haltuun kirkon elävää perinnettä ja vielä vähemmän Jumalan mysteeriä. Niinpä jokainen uskontokasvattaja voi huoletta tunnustaa oman rajallisuutensa ja keskeneräisyytensä ja asettua rohkeasti kanssaoppijaksi.

Filantropia ja filoksenia – lähimmäisrakkaus ja vieraanvaraisuus

Ortodoksinen perhe ja koti ei ole suljettuja yksikköjä, joka palvelevat vain sisäpiiriä, vaan ne ovat ikoneita ortodoksisesta seurakunnasta. Toisten palveleminen ja hyvät teot opitaan kaikkein lähimpien ihmisten kanssa, mutta näitä taitoja tulisi oppia soveltamaan kaikkiin lähimmäisiin. Tätäkin on helppo opetella kotona kutsumalla ystäviä, sukulaisia ja seurakuntalaisia kotiinsa. Täydellistä julkisivua tärkeämpää on omastaan jakaminen. Tämä näyttää erilaiselta jokaisen ihmisen kohdalla, erilaisissa kodeissa ja eri elämänvaiheissa. Kristilliset hyveet eivät ole yhteen muotiin kahlittuja, vaan jokainen voi omassa elinpiirissään luoda itselleen luontevan tavan kohdata lähimmäisensä ja avata heille ovensa.

John Boojamran opetuksia ortodoksisesta kasvatuksesta – Ortodoksi.net

Perheen arvot yhteiskunnassa – Ortodoksi.net

Kuva: Ulla Otava

Läheskään aina eivät kristittyjen elämänmuodot tai perhekokoonpanot mahdu siihen muottiin, jonka kuvittelemme edustavan kristillistä perhekäsitystä. Lapsettomat, yksinelävät, sateenkaariperheet ja uusioperheet ovat todellisuutta sekä maailmassa, että seurakunnassa. Monet kilvoittelevat perheensä ainoina ortodokseina tai ehkä jopa ainoina kristittyinä.

Seurakuntayhteisössä elävä kristitty ei kuitenkaan koskaan voi olla perheetön sanan todellisessa merkityksessä, sillä seurakunta on perhe. Se ei koskaan vastaa ihanteitamme, toiveitamme ja odotuksiamme, sillä se on syntisten yhteisö. Se on täynnä ristiriitoja ja inhimillistä heikkoutta. Tässäkin suhteessa se kuitenkin on, mitä suurimmassa määrin, kuin mikä tahansa muukin perhe.

Vihkosen laati Maura Ihatsu. Kreditoimattomat kuvat Maura Ihatsu.